

UDK:81-13

Nazokat SABIROVA,
Toshkent arxitektura va qurilish universiteti katta o'qituvchisi
E-mail:n.sabirova@gmail.com

TAQU dotsenti X.Zakirova taqrizi asosida

CHET TILLARDA MADANIYATLARARO MULOQOTNI O'RGATISHNING DOLZARB MASALALARI

Annotatsiya

Chet tilini o'qitishda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini shakllantirish zamonaviy ta'limning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Til va madaniyat o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, chet tilini o'rganish jarayonida nafaqat lingvistik bilimlarni, balki o'sha tilga xos madaniyat, qadriyatlar va ijtimoiy xatti-harakatlarni ham o'zlashtirish talab etiladi. Madaniyatlararo muloqotga o'rgatish orqali o'quvchilar turli millat vakillari bilan samarali aloqa o'rnatish, madaniy to'siqlar va tushunmovchiliklarni oldini olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Biroq, bu jarayonda bir qator muammolar mavjud: autentik madaniy muhit yetishmasligi, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi, o'quv materiallarining yetarlicha madaniy komponentga ega emasligi kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda. Mazkur maqolada chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari, amaliy mashq va topshiriqlarning ahamiyati, shuningdek, mavjud muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi. Shu orqali, chet tilini o'rgatishda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy o'zgarishlar, millatlararo, madaniyatlararo munosabatlar, paradigma o'zgarishi, intellektual salohiyat, mustaqil o'rganuvchilar.

CURRENT ISSUES OF TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION IN FOREIGN LANGUAGES

Annotation

Teaching intercultural communication competence in foreign language education is one of the most important directions of modern education. Language and culture are closely interconnected, and in the process of learning a foreign language, it is necessary to master not only linguistic knowledge but also the culture, values, and social behaviors specific to that language. By teaching intercultural communication, students gain the ability to establish effective communication with representatives of different nations and to prevent cultural barriers and misunderstandings. However, there are several pressing issues in this process: the lack of authentic cultural environment, insufficient methodological preparation of teachers, and the inadequacy of cultural components in teaching materials. This article analyzes modern approaches to developing intercultural communication in foreign language teaching, the importance of practical exercises and assignments, as well as existing problems and their solutions. It substantiates the necessity of developing effective strategies for forming intercultural competence in foreign language education.

Key words: social changes, interethnic, intercultural relations, paradigm shift, intellectual potential, independent learners.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБУЧЕНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЩЕНИЮ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ

Аннотация

Преподавание компетенции межкультурной коммуникации в обучении иностранным языкам является одним из важнейших направлений современного образования. Язык и культура тесно взаимосвязаны, и в процессе изучения иностранного языка необходимо усваивать не только лингвистические знания, но и культуру, ценности и социальные нормы, характерные для данного языка. Обучая межкультурной коммуникации, учащиеся получают возможность эффективно общаться с представителями различных народов, а также предотвращать культурные барьеры и недоразумения. Однако в этом процессе существует ряд актуальных проблем: недостаток аутентичной культурной среды, недостаточная методическая подготовка преподавателей и недостаточное включение культурного компонента в учебные материалы. В статье анализируются современные подходы к развитию межкультурной коммуникации в обучении иностранным языкам, значение практических упражнений и заданий, а также существующие проблемы и пути их решения. Обосновывается необходимость разработки эффективных стратегий формирования межкультурной компетенции в обучении иностранным языкам.

Ключевые слова: социальные изменения, межэтнические, межкультурные отношения, смена парадигмы, интеллектуальный потенциал, самостоятельные учащиеся.

Kirish. Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini chet tillarni o'qitishga integratsiyalash zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Til va madaniyat ajralmasdir; chet tilini o'rganish jarayonida nafaqat lingvistik bilimlarni egallash, balki o'sha tilga xos madaniy qadriyatlar, ijtimoiy normalar va xulq-atvorlarni ham tushunish zarur.

Madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish o'quvchilarga madaniy chegaralar orqali samarali muloqot

qilish imkonini beradi, o'zaro tushunishni mustahkamlaydi va noto'g'ri tushunish hamda madaniy to'siqlar xavfini kamaytiradi. Til faqat grammatik va lug'aviy tizim emas, balki madaniyat tashuvchisi hisoblanadi. Schmidt (1993) va boshqa olimlarning ta'kidlashicha, til ishlatilishi madaniy kontekstlarga chuqur bog'langan bo'lib, mazmunli muloqot uchun ushbu kontekstlarni tushunish zarur. Shu bois, chet tillarni o'qitishda faqat til bilimlari emas, balki madaniy ong va sezgirlik ham rivojlantirilishi lozim. Atrofimizda sodir

bo'layotgan o'zgarishlarni tushunish va ularning o'qitish va o'rganish jarayonlariga ta'sirini sinchiklab o'lchash, agar biz talabalar ehtiyojlariga mos bo'lishni xohlasak, muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili. Dunyo o'zgardi. Talabalar va ta'lim muassasalari ham o'zgardi. So'nggi o'n yilliklarda til o'qitish jarayonida sezilarli o'zgarishlar bo'ldi, taxtalardan oq taxtalarga, keyinchalik Smart taxtalarga o'tildi. Daftarlari va darsliklari mobil telefonlar, noutbuklar va iPad'lar bilan almashtirildi. Onlayn kurslar, amaliy o'rganish, xorijiy almashinuvlar, hamkorlik qilish uchun joylar - bularning barchasi kundalik hayotning bir qismiga aylandi. Biz til o'qitishning an'anaviy va rasmiy usullaridan, passiv ta'lim va takroriy amaliyotlar bilan tavsiflangan, moslashuvchan, ijodiy va chaqqon sinflarga o'tdik, bunda talabalar istalgan vaqtda va istalgan joyda kirib, o'rganishadi. Chet tillarni bilish bugungi kunda uzoq muddatli ko'nikma sifatida qaraladi.

/ Chet tillarni o'qitish (CT) doimo o'qituvchilar, o'rganuvchilar va tadqiqotchilar uchun turli qiyinchiliklarni keltirib chiqargan. XXI asrga xos bo'lgan ko'p madaniyatli, ko'p millatli va ko'p tili sinflar, biz doimo guvoh bo'layotgan ijtimoiy o'zgarishlar va COVID-19ning boshlanishi natijasida, til o'qituvchilari bugungi kunda talabalarga ona tilidan tashqari boshqa tillarni o'rgatish uchun yangi va ilgari ko'rilmagan qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar.

Chet tili o'qitishdagi hozirgi tendensiyalar, jamiyatimizda yillar davomida yuz beradigan asosiy paradigma o'zgarishlarini aks ettirishi kerak, bu yerda ko'p tillilik va madaniyatlararo muloqot samarali muloqot qilish, odamning doiralarini mahalliy o'lchovdan tashqariga kengaytirish, xilma-xillik va o'zgarishlarga ochiq munosabatni rivojlantirish, shuningdek, professional va iqtisodiy rivojlanishni oshirishda (Pace, 2015) [1] asosiy rol o'ynaydi. Ammo qiyinchiliklar va muammolar haqida gapirishdan oldin, hozirgi holatlarni tahlil qilish va atrofimizda nimalar sodir bo'layotganini o'rganish muhim, chunki bu holatlar madaniyatlararo muloqot va til o'qitish hamda o'rganish uchun to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Endi sinfda barcha talabalar bir xil tilni gapirgan, bir xil qadriyatlarga ega bo'lgan va o'xshash madaniy fonlardan kelgan kunlar o'tdi.

Bugungi sinflar ko'p madaniyatlilik va ko'p tillilik bilan tavsiflanayotganidan tashqari, sinfdagi texnologiya mavjudligi va uning ishlatilishi kabi boshqa masalalar ham e'tibordan chetda qolmaydi. Biz turli mamlakatlardan kelgan, xilma-xil madaniyatlarga ega va turli tillarda gapiradigan odamlar bilan muloqot qila olishimiz bizning muvaffaqiyatimiz uchun juda muhim bo'lgan dunyoda yashayapmiz. Ko'p tillilik xalqaro miqyosda ijobiy qo'llab-quvvatlanmoqda va ko'plab mamlakatlar tomonidan ta'lim maqsadi sifatida qaralmoqda[2]. Bu holat chet tili o'qitish va o'rganishni yanada zarurroq holatga olib keldi, shu bilan birga chet tillarida yaxshi muloqot qilish qobiliyati hech qachon bu darajada muhim va zarur bo'lmagan.

Boshqa tomondan, biz hozirgi kunda noma'lumliklar bilan tavsiflanadigan bir davrda yashayapmiz. Aksincha, bugungi globalizatsiyalangan davr, atrofimizda sodir bo'layotgan voqealar bilan yerimiz ostimizda siljib turadigan, hayajonli va xavotirli bir davrdir. Til, madaniyat, madaniyatlararo muloqot, muloqotning o'zi haqida biz o'zimizni ishonch bilan qabul qilgan ko'plab narsalar, men va ehtimol sizning ba'zilaringiz bu ilmiy sohani o'rganishni boshlagan yillar oldin qanday bo'lgan bo'lsa, endi shunday emas. O'qitish usullari o'zgardi; muloqot qilish usullarimiz o'zgardi; odamlarning bir-biri bilan qanday gaplashishi va o'zaro muloqot qilish usullari o'zgardi; til o'rganish yoki chet tilini o'rganishning doirasi o'zgardi[3].

Tadqiqot metodologiyasi. Natijada, butun dunyo bo'ylab ota-onalar farzandlarining, yoshidan qat'iy nazar, bir nechta chet tillarini yaxshi bilishini ta'minlash uchun

kurashmoqdalar va shu sababli til o'rganish imkoniyatlari turli yo'llar bilan taqdim etilmoqda. Haqiqatan ham, bunday o'zgarishlar va talablarni yaxshiroq qondira olish uchun ko'plab mamlakatlar faqat bir nechta odamlarni o'qitishga mo'ljallangan chet tili o'qitish tizimidan ommaviy ta'lim tizimiga o'tdilar va bu til o'qituvchilarining ishini ma'nosi va yo'nalishini o'zgartirishni talab qildi.

Natijalar va muhokama. Yuqoridagi barcha omillar bu talabalar qanday o'rganishini, o'qitish usullarimizda texnologiyaning qanday qo'llanilishini va biz, o'qituvchilar, talabalarimiz bilan qanday muloqot qilishimizni jiddiy ta'sir qiladi. Bu bizni ikkinchi savolga olib keladi: Til o'qituvchilari o'z talabalarini muvaffaqiyatli rag'batlantirish uchun qanday asosiy qiyinchiliklar va muammolarni yengishlari kerak? FL o'qitish va o'rganish bo'yicha ikkita turdagi qiyinchiliklar va ularning mos qiyinchilik darajalari mavjud.

"Kundalik qiyinchiliklar" deb ataydigan til o'qituvchilari darsda va sinfda duch keladigan, lekin bu yerda to'xtalib o'tmaydigan qiyinchiliklar mavjud, ya'ni sinfda boshqaruv, talabalar motivatsiyasi, sinfdagi barcha talabalar ehtiyojlarini qondirish, talabalar uchun eng kerakli narsalarni o'rgatishda eng yaxshi usullarni tahlil qilish va aniqlash, mavjud texnologik resurslarni eng yaxshi tarzda ishlatishni o'rganish va talabalar o'quvini baholash[4]. Afsuski, ko'pchilik o'qituvchilar, talabalarining ko'pchiligi (ba'zan esa aksariyati) bir xil tilni gapirmaydigan va mamlakat tili ularning ona tili bo'lmagan darslarni o'qitishga yetarlicha tayyor emaslar. Masalani yanada murakkablashtiradigan boshqa bir qiyinchilik, ba'zi talabalar ona tilining til strukturalari sinfdagi kommunikatsiya tili strukturalaridan farq qilganda yuzaga keladi. Boshqa bir qiyinchilik – til o'zgarishi bilan hamohang bo'lishdir.

Adolatli bo'lsak, bu har doim FL o'qituvchilari uchun qiyinchiliklar tug'dirgan, lekin ijtimoiy tarmoqlar va internetning paydo bo'lishi bilan bu qiyinchilik ancha kattalashdi, chunki til o'zgarishi endi ancha tezroq sodir bo'lmoqda. Ushbu tezkor o'zgarish jarayoniga olib keluvchi uchta asosiy omil mavjud, birinchi omil esa Internetdir, chunki u yangi tajribalarni ilgari hech qachon bo'lmagan tezlikda rivojlantirmoqda[5]. Haqiqatan ham, bir nechta o'n yil oldin yangi so'zni qabul qilish yoki joriy etish uchun bir avlod vaqt talab qilgan bo'lsa, bugungi kunda yangi so'z yoki iborani ijtimoiy tarmoqlarga joylashtirish kifoya, va hammamiz uni darhol ishlatishni boshlaymiz.

Hozirgi kunda o'rganish faqat dars/ma'ruzalarimizning belgilangan soatlari davomida sinfga bog'liq emas, balki talabalar "sinf soatlari" tashqarisida o'z o'quvlarini onlayn kurslar, MOOClar, chat xonalar, onlayn resurslar, ilovalar va platformalar orqali davom ettirish uchun cheksiz imkoniyatlarga ega. Bundan tashqari, internet, texnologiya va ommaviy axborot vositalari, shuningdek, virtual ijtimoiy tarmoqlar tilni mazmunli va haqiqiy ishlatish uchun ajoyib imkoniyatlar yaratadi, bu esa sinf bilan keskin qarama-qarshi bo'lib, unda ko'pincha bunday imkoniyatlar juda cheklangan bo'lishi mumkin.

Dunyo bo'ylab o'qituvchilar o'qishning uzluksizligini ta'minlash va yangi o'qitish metodologiyalariga moslashishga tayyor emas edilar. Yaxshi infratuzilma va ulanish imkoniyatlari mavjud bo'lgan kontekstlarda ham, ko'plab o'qituvchilar eng asosiy ICT ko'nikmalariga ega bo'lmay, sifatli masofaviy o'qitishni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch keldilar. Vaqtlar va sharoitlar o'zgardi va bu til o'qitish va o'rganishning alternativ usullariga olib keldi. Ilovalar, podkastlar, onlayn dars berish platformalari, 1-on-1 onlayn darslar, raqamli kitoblar va boshqa resurslar hozirda mustaqil xorijiy tilni o'rganishda ustunlik qilyapti, bu esa o'quvchilarga moslashuvchanlik va o'z-o'zini boshqarish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Xulosa. Chet tillarda madaniyatlararo muloqotni o'rgatish zamonaviy ta'limning ajralmas qismi bo'lib, uning samarali tashkil etilishi til o'rganish jarayonining sifatini oshiradi. Madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish orqali

o'quvchilar nafaqat tilni, balki boshqa madaniyatlarni ham chuqur tushunish imkoniga ega bo'ladilar. Shu bois, ta'lim dasturlarini yangilash, o'qituvchilarni tayyorlash va autentik madaniy muhit yaratish dolzarb vazifalardan biridir.

ADABIYOTLAR

1. Pace, M. (2015). O'z tilida gapirish. Maltadagi o'rta maktablarda chet tillarini o'qitishni tiklash. Til malakasi baholashning Milliy loyihasi. INTED 9-Xalqaro Texnologiya, Ta'lim va Rivojlanish Konferensiyasi. IATED Academy, 609-617.
2. King, L. (2018). Ko'p tillilikning global ta'lim va til o'rganishga ta'siri. Cambridge Assessment English. Buyuk Britaniya.
3. Chaika, O. (2022). Chet tilini o'qitish: Polietnik va Multikultural Ta'lim mazmuni. Xalqaro Ijtimoiy Fanlar va Insoniy Tadqiqotlar Jurnal. 2022 yil avgust, 05-jild 08-son. ISSN(online): 2644-0695. 3614-3621 betlar.
4. McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. (2013). Otaning yo'qligining sababiy ta'siri. Sotsiologiya bo'yicha Yillik Sharh, 39, 399–427. doi:10.1146/annurev-soc-071312-145704.
5. Zhang, H., Behrman, J. R., Fan, C. S., Wei, X., & Zhang, J. (2014). Ota-onaning yo'qligi kognitiv yutuqlarni kamaytiradimi? Xitoyning qishloq hududidan olingan dalillar. Rivojlanish Iqtisodiyoti Jurnal, 111, 181–195. doi:10.1016/j.jdevec.2014.09.004.
6. Bachman, L., F. (2013). Tilni baholashdagi davom etayotgan qiyinchiliklar. Til Baholashga Doir Qo'llanma, Birinchi Nashr. Tahririyat: Antony John Kunnan. © 2014 John Wiley & Sons, Inc. 2014 yil John Wiley & Sons, Inc. tomonidan nashr etilgan. DOI: 10.1002/9781118411360.wbcla128.